

سرشناسه: الهیاتی، سید علیرضا، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور: کاربست مصلحت در نظام جمهوری اسلامی ایران / علیرضا ادیانی
مشخصات نشر: قم: انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۶-۰۹۵-۳۰-۲۸۰۰۰
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: کتابخانه به صورت برنویس
موضوع: مصلحت (اصول فقه)
موضوع: مصالح عمومی (فقه) - ایران
موضوع: رفتار درست سیاسی - جنبه‌های مذهبی - اسلام
شناسه افزوده: انتشارات زمزم هدایت
رده‌بندی کنگره: BP۱۶۱۷/الف/ک۲ ۱۳۹۰
رده‌بندی دیوبنی: ۲۹۷/۳۱
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۹۹۸۷۹

کار بست مصلحت
در نظام جمهوری اسلامی ایران

سید علی رضا ادیانی

www.ketab.ir

زمزم پبلیشرز
انتشارات

کاربست مصلحت در نظام جمهوری اسلامی ایران

نویسنده: سید علی‌رضا ادیانی

ویراستار: قدرت‌الله فرقانی

صفحه‌آرا: حمزه زاهدی

ناشر: زمزم هدایت

چاپ: سپهر

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: تابستان ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰

قیمت: ۲۸۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۶-۰۹۵-۳

آدرس ناشر: قم، خیابان دورشهر، نبش کوچه ۲، پلاک ۸۱

تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۲۰۷۲۵، همراه: ۰۹۱۲۲۵۲۲۸۸۷

فهرست مطالب

مقدمه	۹
فصل اول: کلیات	
تعریف مصلحت	۱۳
۱. مصلحت از منظر متکلمان	۱۴
۲. مصلحت در عرف فقیهان	۱۴
انواع و مراتب مصلحت	۱۷
۱. تقسیم مصلحت به لحاظ قوت و مرتبه آن	۱۷
۲. تقسیم مصلحت به لحاظ ثبات و تغییر	۱۷
۳. تقسیم مصلحت به لحاظ دلیل اعتبار	۱۸
نسبت عقل و مصلحت	۱۸
۱. تبعیت احکام از مصالح و مفاسد	۱۹
۲. مصلحت و بنای عقلاء	۲۴
۳. مصلحت و قاعده تقدیم اهم بر مهم	۲۶
نسبت عرف و مصلحت	۲۶
انواع حکم	۲۷
تعریف حکم حکومتی	۲۹

- ۳۲..... ویژگی های حکم حکومتی
- ۳۴..... تفاوت احکام حکومتی با احکام اولیه
- ۳۵..... ضرورت پیروی از مصلحت‌اندیشی‌های حاکم اسلامی

فصل دوم: مصلحت در فقه شیعه و اهل سنت

- ۳۷..... مصلحت در سیره معصومین (ع)
- ۳۸..... ۱. سیره پیامبر اکرم (ص)
- ۴۵..... ۲. سیره امامان (ع)
- ۴۸..... مصلحت در فقه شیعه
- ۴۹..... ۱. مصالح پنجگانه
- ۴۹..... ۲. قاعده اهم و مهم
- ۵۰..... ۳. حفظ نظام
- ۵۰..... ۴. ولایت
- ۵۲..... نمونه‌هایی از احکام حکومتی و مصلحتی در کلام فقها
- ۵۵..... مصلحت در فقه اهل سنت
- ۵۶..... مفهوم مصالح مرسله
- ۵۹..... قلمرو مصالح مرسله
- ۶۰..... دیدگاه‌ها در اعتبار مصالح مرسله
- ۶۲..... شرایط حجیت مصالحه مرسله
- ۶۴..... مقایسه مصلحت در فقه شیعه و اهل سنت
- ۶۴..... ۱. نقاط اشتراک
- ۶۵..... ۲. نقاط افتراق

فصل سوم: اعمال مصلحت در دوران امام خمینی (ره)

- ۶۷..... مقدمه
- ۷۰..... اسلام و سیاست از دیدگاه امام خمینی (ره)
- ۷۶..... فقه شیعه از منظر امام خمینی (ره)
- ۸۲..... امام خمینی (ره) و مصلحت

۸۷.....	امام و احکام حکومتی.....
۹۳.....	روند شکل گیری مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۱۰۱.....	معیارهای تشخیص مصلحت.....
۱۰۵.....	نمونه‌هایی از احکام حکومتی صادره از سوی امام خمینی (ره).....
۱۰۵.....	۱. حکم تشکیل شورای انقلاب.....
۱۰۵.....	۲. حکم به مصادره اموال سلسله پهلوی.....
۱۰۶.....	۳. قطع رابطه با آمریکا.....
۱۰۷.....	۴. دستور پذیرش قطعنامه ۵۹۸ سازمان ملل و آتش بس در جنگ تحمیلی.....
۱۰۸.....	۵. دستور تعزیر یا عفو مجرمان.....
۱۰۸.....	۶. انتصاب مرحوم مهندس بازرگان به عنوان نخست‌وزیر ایران.....
۱۰۹.....	۷. حکم به لغو حکومت نظامی.....
۱۱۰.....	۸. تأیید قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....
۱۱۰.....	۹. حکم در ارتباط با تعیین هیأتی جهت اقامه تعزیرات.....
۱۱۱.....	۱۰. فرمان تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۱۱۲.....	۱۱. حکم به تعزیر و اعدام فردی که به حضرت زهرا (س) توهین کرد.....
۱۱۲.....	۱۲. صدور حکم ارتداد و مهدور الدم بودن سلمان رشدی.....
۱۱۳.....	۱۳. حکم عزل منتظری از قائم مقامی رهبری.....
۱۱۴.....	۱۴. حکم به آقایان نیری و رئیسی جهت رسیدگی به وضعیت قضایی شهرهای سیرجان و دورود.....
۱۱۵.....	۱۵. حکم به رئیس دیوان عالی کشور در برخورد قاطع با اعمال خلاف عفت در تنکابن.....

فصل چهارم: اعمال مصلحت در دوران مقام معظم رهبری

۱۱۷.....	مقدمه.....
۱۱۷.....	مقام معظم رهبری از دیدگاه شخصیت‌های دینی و سیاسی.....
۱۲۶.....	رابطه اسلام و سیاست از دیدگاه مقام معظم رهبری.....
۱۳۲.....	مصلحت از دیدگاه مقام معظم رهبری.....
۱۳۶.....	کارآمدی فقه از دیدگاه مقام معظم رهبری.....

- تعریف فقه ۱۳۶
- معنای فقه سیاسی ۱۳۷
- مکتب امام خمینی (ره) ۱۴۱
- عوامل ایجاد تحول در فقه ۱۴۶
- جایگاه ولایت از دیدگاه مقام معظم رهبری ۱۵۰
- مفهوم ولایت فقیه ۱۵۲
- جایگاه ولایت فقیه در نظام اسلامی ۱۵۳
- خصوصیات ولی و حاکم اسلامی ۱۵۵
- دامنه اختیارات ولی فقیه ۱۵۷
- دامنه اختیارات ولی فقیه در مسائل مربوط به اداره کشور ۱۵۸
- نمونه‌هایی از احکام حکومتی صادره از سوی مقام معظم رهبری ۱۶۷
۱. در مورد دلایحه اصلاح قانون مطبوعات ۱۶۷
۲. تأیید صلاحیت آقایان معین و مهرعلیزاده در انتخابات نهمین دوره ریاست جمهوری ۱۶۹
۳. تمدید مهلت رسیدگی به شکایات مربوط به دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری
به مدت پنج روز ۱۷۱
۴. در خصوص عزل آقای مشائی از سمت معاون اولی ریاست جمهوری ۱۷۴
۵. حکم در خصوص انتخاب حقوق دانان شورای نگهبان ۱۷۵
۶. در خصوص تاخیر در انجام مراسم تحلیف رئیس جمهوری ۱۷۶
- نتیجه گیری ۱۷۶
- فهرست منابع ۱۸۱

مقدمه

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران به رهبری امام خمینی (ره) و مجاهدت و همت مردم ایران در ۲۲ بهمن ماه سال ۵۷ به ثمر نشست و بساط ظلم و تباهی و فساد رژیم ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی را در این مرز و بوم برچید به گونه‌ای که نام و نشانی از خاندان منحوس پهلوی باقی نماند و با رأی مردم ایران نظام جمهوری اسلامی در این سرزمین مستقر گشت. نظامی که خواهان اجرای مقاصد انبیاء و ائمه هدی است و متفاوت از همه نظام‌های رایج در دنیا از اصول بنیادین اسلام نشأت می‌گیرد. سیاست خارجی این نظام مقدس «اصل نه شرقی و نه غربی» است و در پی آن است که هم شکل و هم محتوای آن اسلامی باشد و بر اساس مقررات و قوانین شرع مقدس اسلام حکومت نماید. این نظام معتقد است که دستیابی به اهداف حقیقی حکومت تنها و تنها در پرتو عمل به قوانین و احکام اسلامی ممکن است. هدف این نظام نیز تحقق تعالیم حیات بخش اسلام و قرآن در جامعه، و رشد و تعالی اصول عالی انسانی است.

چنین نظامی مشروعیت خویش را تنها از جانب شارع مقدس می‌داند و بر این اساس همواره از سوی برخی افراد ناآگاه و مخالف و کسانی که مقاصد و منافع خود را در عدم موفقیت آن می‌بینند مورد چالش قرار گرفته است. آنان مطرح می‌کنند که قوانین و مقررات و احکام دین مبین اسلام مربوط به ۱۴۰۰ سال پیش بوده و برای همان عصر نازل شده و توان پاسخگویی به همه نیازها و مقتضیات عصر کنونی را ندارد، چرا که احکام اسلام ثابت و غیر منعطف است و نیازهای زمانه متغیر و متنوع، آن هم با پیشرفت‌های محیر العقول تکنولوژی و صنعتی و بروز و ظهور هزاران مسئله پیچیده و مستحده. از این رو معتقدند باید دست از احکام و قوانین اسلامی برداشت و احکام و مقررات متناسب با زمان وضع نمود تا بتواند جامعه امروزی را اداره کند. به تعبیر شهید مطهری (ره) از نگاه اینان، اسلام و مقتضیات زمان دو پدیده غیر موافق و ناسازگارند و از این دو، تنها یکی را باید انتخاب کرد؛ یا باید به اسلام و تعلیمات اسلامی گردن نهاد و از هرگونه نوجویی و نوگرایی پرهیز کرد و زمان را از حرکت بازداشت و یا باید تسلیم مقتضیات متغیر زمان شد و اسلام را به عنوان پدیده‌ای متعلق به گذشته به بایگانی تاریخ سپرد.

اما با عنایت به جامعیت و کمال دین مبین اسلام و عدم جدایی دین از سیاست و این که دین همه عرصه‌های زندگی انسان را دربرمی‌گیرد و شامل مسائل اجتماعی و سیاسی می‌شود و در اسلام راجع به قوانین مدنی، جزائی، بین‌المللی و همچنین در مورد عبادات و اخلاق فردی سخن گفته شده است و از آنجاکه این قوانین ثابت و غیر قابل تغییر خواهد بود (حلال محمد حلال الی یوم القیامه و حرامه حرام الی یوم القیامه)، پرسش‌هایی مطرح می‌شود؛ اول اینکه با توجه به پیشرفت

و توسعه علوم و فناوری و مقتضیات زمان و مکان، اسلام در مواجهه با مسائل جدید و مستحدثه چه راه حل عقلانی اندیشیده است؟ و دوم اینکه اسلام علاوه بر قوانین ثابت و غیر قابل تغییر، احکام متغیری خواهد داشت که تابع شرایط خاص زمانی و مکانی باشد و مصلحت جامعه آنها را اقتضاء کند و یا اتکای به آنها پاسخگویی به همه نیازها و مسائل مستحدثه ممکن شود؟ و سوم اینکه تشخیص مصلحت یا وضع این احکام متغیر بر عهده چه کسی یا چه کسانی خواهد بود؟ سؤال چهارم هم اینکه تجربه اعمال مصلحت در طول سه دهه انقلاب با توجه به تجربه عملی تشکیل نظام اسلامی در دوران معاصر چگونه جواب داده و آیا موفق بوده است یا نه؟

پاسخ به این پرسشها ما را واداشت تا مباحثی را طی چهار فصل ارائه کنیم. امید است مورد توجه اساتید و محققان قرار گیرد و کاستی‌های آن را متذکر گردند.

در پایان از راهنمایی‌های حضرت آیت‌الله عباس کعبی و حجت‌الاسلام والمسلمین محمدجواد نوروزی تشکر و قدردانی می‌نمایم و توفیقات آنان را از خداوند متعال خواستارم.

سید علیرضا ایانی